

Novi pristup u istraživanju jezika temeljen na korpusu

(Douglas Biber – Susan Conrad – Randi Reppen, *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*, Cambridge University Press, Cambridge 2000, 300 str.)

Lingvistika je kao sustavno proučavanje jezika u proteklih dvadeset i pet godina uvelike napredovala. Rezultati njezina izučavanja postali su zanimljivi psiholozima, sociolozima, filozofima, antropolozima, nastavnima, logopedima i pripadnicima mnogih drugih struka koji su spoznali važnost jezika u svojem životu i radu.

D. Biber, S. Conrad i R. Reppen, autori knjige *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*, istražuju način uporabe govorenoga i pisanoga jezika, istodobno predstavljajući nov pristup u lingvistici temeljen na korpusu. Riječ je o analizi velikih baza podataka jezičnih primjera, pohranjenih u računalu.

Svako se poglavlje u knjizi bavi pojedinim lingvističkim područjem, uključujući leksikografiju, gramatiku, diskurs, raznolikost registara, usvajanje jezika te povijesnu lingvistiku.

Knjiga je podijeljena u dva glavna dijela, a ta podjela odgovara dvjema problematikama: istraživanju uporabe jezičnih obilježja i istraživanju jezične raznolikosti.

U prvom dijelu autori opisuju uporabu pojedinih jezičnih obilježja. Drugo poglavlje ovoga dijela usmjereno je pojedinim riječima, a treće gramatičkim strukturama. U četvrtom poglavlju autori nastoje pronaći vezu između leksičkih jedinica i gramatičkih struktura. Naposljetku, u petom poglavlju, raščlanjuju strukturu diskursa – primjerice uporabu imenica i zamjenica kao referencija u tekstu, ili pak raspodjelu struktura u tekstu, kao što su aktivni i pasivni oblici.

U drugom se dijelu knjige autori bave

obilježjima tekstova i jezičnim raznolikostima. Tako je šesto poglavlje usmjereno na obilježja registara i istraživanja engleskoga jezika za posebne namjene. Sedmo je poglavlje posvećeno usvajanju jezika u djece i onih koji uče engleski jezik. Na kraju, osmo poglavlje govori o povijesnom razvoju jezične uporabe i pojedinim autorskim stilovima.

Treći su dio autori posvetili prednostima pristupa jeziku temeljenoga na korpusu, gdje ukratko navode još neke teme koje bi se mogle istraživati uz pomoć takva pristupa.

Četvrti dio knjige sadržava deset takozvanih "metodoloških okvira". Ti okviri upućuju na važne metodološke teme koje se pojavljuju pri jezičnim istraživanjima temeljenim na korpusu – teme kao što su oblikovanje reprezentativnoga korpusa, čestotnih popisa te uporaba gramatički označenoga korpusa, kao i uporaba određenih statističkih tehnika. Podaci u svakom okviru primjenjivi su pri analizi uzoraka u više poglavlja. Metodološki okviri zapravo su zamišljeni kao uvod u građu potrebnu za razumijevanje istraživanja temeljenih na korpusu i daju jasna i precizna objašnjenja tema povezanih s takvim istraživanjima, premda ih ne treba shvaćati kao priručnike.

Konačno, knjiga sadržava i dodatak u obliku popisa dostupnih komercijalnih korpusa i alata za analizu korpusâ s kratkim uputama kako i gdje se mogu nabaviti.

Sva se poglavlja temelje na analizi uzoraka. Uvod u svako poglavlje zapravo je postavljanje jednoga jezičnog problema, pa čitatelj točno zna koji se aspekti jezične uporabe istražuju i zbog čega su oni važni. Rasprava o analizi svakoga primjera uključuje metodologiju te rezultate i njihovu interpretaciju.

Korpusna lingvistika pokriva jedno široko područje, tako da su autori prilikom pisanja knjige često bili u dvojbi na što usmjeriti pozornost. U prvom redu to je knjiga o jednom drugačijem pristupu lingvistici i pokazuje kako analiza jezika temeljena na

korpusu otvara nove istraživačke teme, istodobno pružajući nove informacije o jezičnoj uporabi do kojih istraživači tradicionalnim pristupom ne bi mogli doći.

Ovako lako shvatljiv i razumljiv pristup jezičnim temama plijeni pozornost šire čita-laske publike, od studenata dodiplomskih studija pa do profesionalnih istraživača.

Antun Halonja

Dogovorom do pravopisa

(*Slovenski pravopis*, SAZU i Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU, Založba ZRC, Ljubljana 2001, XV + 1805 str.)

Pojava novoga pravopisa u mnogim je sredinama prvorazredan kulturni događaj jer izaziva pozornost ne samo jezikoslovaca nego i šire javnosti. Promjene koje obično donose izdanja novih pravopisa nerijetko su izvor otporu i burnim raspravama (podsjetimo se bure oko novoga njemačkoga pravopisa, da ne spominjemo hrvatsku situaciju). Slovenci su dobili novi pravopis pa ćemo ga ovdje prikazati zbog dvaju razloga, koji nam se, s obzirom na naše nesređeno pravopisno stanje, čine poticajnim. Prvo, ovaj pravopis (djelomice zbog sadržaja, a djelomice i zbog opsega) uvelike odudara od predodžbe koju imamo kad kažemo pravopis, pa je zanimljiv sa stručnoga stajališta; drugo, vrlo je poučan način na koji je nastajao, izuzme li se vrijeme potrebno za njegov nastanak.

Prvi popis riječi i prva pravopisna pravila u slovenskom se jeziku javljaju već 1584. godine u Bohoričevoj gramatici. Od 17. stoljeća pravopisna se pravila nalaze u predgovorima raznih knjiga. Pravopisni dio imaju i sve značajnije gramatike od Pohlinove (1768) preko Kopitarove (1808) i Janežičeve (1854) do Škrabčeva gramatičkoga opisa (1893).

Prvi samostalni pravopis Slovenci su dobili koncem 19. stoljeća (Fran Lovce, 1899). Nakon toga slijede još dva autorska (Anton Breznik, 1920, i Anton Breznik i Fran Ramovš, 1935). Četvrti (1950) i peti pravopis (1962) izdaje SAZU. Šesti je pravopis nastajao razmjerno dugo. Samo se na prvi dio, prijedlog pravopisnih pravila, čekalo do 1981, tj. punih 19 godina. U tom je obliku taj pravopis izlazio u pet izdanja, i konačno, u ovom šestom izdanju (2001) izlaze pravopisna pravila i pravopisni rječnik u jednoj knjizi.

Slovenski pravopis (2001) djelo je uredničkog odbora za pravopisna pravila i uredničkoga odbora za pravopisni rječnik pravopisnoga povjerenstva koje djeluje unutar SAZU, te redaktora i strukovno-tehničkih suradnika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša.

Dakle, kao i hrvatska, slovenska je pravopisna tradicija (ovdje se misli na pravopisne knjige) duža od jednoga stoljeća, samo za razliku od hrvatske njihovom se pravopisnom problematikom i samom pravopisnom normom već više od pola stoljeća bavi povjerenstvo, odnosno ugledni stručnjaci koji rade pod pokroviteljstvom najviše znanstvene ustanove – Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Jezičnu pravopisnu politiku ne vode pojedinci prema vlastitim kriterijima, već je njezino kreiranje i provođenje, pa tako i nastanak ozbiljna normativna priručnika kakav je pravopis, rezultat timskoga rada jezičnih stručnjaka i njihova međusobna dogovora. Naravno, može se postaviti pitanje jesu li sva rješenja uvijek i najbolja. No, svakako je put njihova donošenja najbolji jer se, kako su i donesena, dogovorom mogu dograđivati i mijenjati.

S pripremama za novi pravopis započelo je povjerenstvo za slovensku gramatiku, pravopis i pravogovor pri SAZU (A. Bajec, J. Rigler, J. Toporišič) 1972. godine. To je povjerenstvo 1973. prošireno. Prijedlog je pravopisnih pravila završen 1976. godine. Nakon pregleda u SAZU glavni su dijelovi